

بررسی خط به خط کتاب

به روزرسانی ۱۴۰۵

خلاصه و نکات مهم

موشکافی تله های تستی

کلیات حقوق شهروندی

ناشر: انتشارات دانشگاه پیام نور (حسن خسروی)

منبع اصلی دانشجویان: دانشگاه پیام نور کد ۱۲۲۳۲۶۶

مناسب برای رشته های //

کلیه رشته های دانشگاه پیام نور (دروس اختیاری)
(مازاد)

نویسنده جزوه //

تیم تالیف بژیک

نوع فایل //

خلاصه میکرو طبقه بندی شده

کیفیت //

تضمین ۱۰۰٪ مطالب

۴

ساعت مطالعه

۱۰۰٪

پوشش نکات

۴۳

صفحه مفید

فصل اول: کلیات و مفاهیم حقوق شهروندی

بشر و شهروند

- ✓ مفهوم «بشر» با ماهیت وجودی انسان و تجلی بخش ساختار جسمی و روحی او مرتبط است و برای به فعلیت رساندن خصایص موجودی به نام «آدم» در مقایسه با سایر مخلوقات (مجردات نظیر فرشتگان و مادیات نظیر حیوانات) به کار می‌رود.
- ✓ واژه‌های «آدم»، «انسان»، «انس»، «انسی» و «بشر» در آیات الهی مترادف بوده و بر یک حقیقت واحد با درجات مختلف دلالت می‌کنند؛ جسم خاکی او از عالم ماده و روح او از روح خدا نشأت گرفته است.

در لغت‌نامه دهخدا، واژه «بشر» از مشتقات «بَشَره» (به معنای پوست) گرفته شده و به موجودی اطلاق می‌شود که مو به بدن ندارد؛ واژه «آدم» به معنای گندم‌گونه و در متون دینی «پدر آدمیان» است که از ریشه «آدم» (اسوه، باطن اشیاء) مشتق شده است؛ و واژه «انسان» از ریشه «نسیان» (فراموشی) یا «اُنس» (مدنی بالطبع، خو گرفتن و ضد توحش) است که عموماً برای درجات بالاتر تکامل به کار می‌رود.

- ✓ انسان در زندگی اجتماعی ملزم به رعایت نظام حقوق و تکالیف است و صیانت از حیات بشری مستلزم وجود سازوکارهای موثر در قالب جامعه سیاسی و حکمرانی مطلوب (رابطه دوسویه دولت و انسان) می‌باشد.
- ✓ مفهوم شهروند از واژه لاتین Livitas مشتق شده که معادل واژه یونانی Polites یا Polis است و نشان می‌دهد شهر تنها یک مجمع ساکنین نیست، بلکه مفهوم واحد سیاسی مستقلی را می‌رساند که پیشینه آن به دولت‌شهرهای یونان باستان بازمی‌گردد.
- ✓ در حقوق مدرن، شهروندی رابطه‌ای است که در آن فرد برخوردار از حقوق سیاسی و مدنی بوده و در برابر دولت تکالیفی دارد؛ این وضعیت تقابل با دولت، ماهیت شهروندی را شکل می‌دهد و با اقامت یا مقیم بودن صرف متفاوت است.
- ✓ از دیدگاه اندیشمندانی چون تی. اچ. مارشال، شهروندی وضعیتی ناشی از عضویت کامل در اجتماع سیاسی با حقوق و وظایف یکسان و برابر است که ارکان متشکله آن شامل حقوق، تکالیف، مشارکت و هویت است.
- ✓ عینیت یافتن شهروندی نیازمند چهار زمینه است: جامعه مدنی، نظام سیاسی دموکراتیک، حکومت قانون و فرهنگ سیاسی مدنی، که همگی وجوه مختلف یک مفهوم واحد هستند.
- ✓ توجه: این فایل رایگان نیست و منحصراً برای سایت "بژیک" با آدرس اینترنتی www.bzhik.ir تهیه و تنظیم شده است. تمام حقوق مادی و معنوی این محصول، متعلق به سایت "بژیک" می‌باشد؛ هر گونه کپی برداری و انتشار غیر قانونی آن توسط افراد سودجو، بدون اخطار قبلی، پیگرد قانونی در پی خواهد داشت؛ لذا بایستی مستقیماً از این سایت خریداری شود در غیر این صورت مسئولین راضی نمی‌باشند و حرام و حق الناس می‌باشد.

دقت کنید (تفاوت شهروند و رعیت): رعایا فقط حضور فیزیکی داشته و تنها از اراده حاکم اطاعت می‌کنند، اما شهروندان علاوه بر حضور فیزیکی، حضور سیاسی دارند؛ یعنی در تنظیم قانون و خلق اراده حاکم سهم‌خواهی کرده و سپس به سود خود از آن اطاعت می‌کنند.

حق و حقوق

- ✓ حق، پایه حیات فردی و اجتماعی انسان و محور ایجاد ثبات، امنیت و مصونیت در برابر تجاوزات و خودسری‌ها در نظام سیاسی است که ریشه در کرامت ذاتی انسان دارد.
- ✓ از نظر ایمانوئل کانت، کرامت ذاتی به این معناست که انسان یک «غایت» و دارای «ارزش» است؛ بنابراین هرگز نباید وسیله و ابزار اهداف دیگران واقع شود.
- ✓ واژه حق در لغت به معنای نقیض باطل، راستی، عدل، ثبوت، تحقق و هستی پایدار است؛ و در اصطلاح حقوقی، امتیازی است که قانون به فرد داده و از آن به «سلطه و اختیار» و «قدرت متکی به قانون» تعبیر می‌شود.

نکته مهم (تحلیل فلسفی حق): باید بین دو مفهوم تفکیک قائل شد: «حق بودن» (to be right) که معنای ارزشی و اخلاقی دارد (خوب بودن یک عمل)، و «حق داشتن» (to have right) که به معنای توانایی فرد در اتخاذ تصمیم و گزینش است، فارغ از اینکه محتوای آن تصمیم خوب باشد یا بد.

- ✓ مفاهیم جدید فلسفه حقوق و اخلاق امروزی توسط اندیشمندانی چون دورکین، هوفلد، کرامر (Kramer) و سیموندز (Simmonds) مطرح شده است که حق را به عنوان یک ادعای تضمین‌شده برای صیانت از کرامت انسانی معرفی می‌کنند.
- ✓ علم حقوق مجموعه‌ای از بایدها، نبایدها و الزامات حاکم بر یک جامعه قانونمند است؛ اما در نظام حقوقی اسلام، به دلیل وحیانی بودن، این دانش بیشتر در عرصه مقررات ثانوی و احکام حکومتی کاربرد دارد.
- ✓ علم حقوق از دو منظر کلی دسته‌بندی می‌شود:
- ✓ **از نگرش دولت و فرد:** حقوق عمومی (تنظیم‌کننده روابط اقتداری و اجباری میان دولت‌ها و جوامع) و حقوق خصوصی (تنظیم‌کننده روابط افراد با یکدیگر با محوریت اراده و رضایت اشخاص).
- ✓ **از نگرش مرز حاکمیت‌ها:** حقوق ملی/داخلی (قواعد حاکم بر یک دولت معین بدون عامل خارجی) و حقوق بین‌الملل/خارجی (تنظیم‌کننده روابط بین دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی).

حقوق طبیعی

- ✓ حقوق طبیعی به قواعد و اصولی گفته می‌شود که تابع وضع و قرارداد بشر نیستند، بلکه ریشه در طبیعت عقلانی انسان داشته و اعتبار اخلاقی جهان‌شمول دارند.
- ✓ اندیشه حقوق طبیعی ریشه در یونان باستان (سقراط، افلاطون، ارسطو) داشته و در مسیحیت و فلسفه غرب توسط اندیشمندانی چون سن توماس آکوئیناس، سبیسرون، جان لاک و کانت بسط یافته است؛ این مکتب در نقطه مقابل مکتب حقوق موضوعه (قواعد دست‌ساز بشر) قرار دارد.

ویژگی‌های حقوق طبیعی عبارتند از:

- ✓ عقلانی بودن (شناخت از طریق فهم انسان).
- ✓ فطری و طبیعی بودن (منطبق بر سرشت انسان).
- ✓ فرازمانی، فرامکانی و جهان‌شمول بودن.
- ✓ ثابت و لایتغیر بودن در گذر زمان.
- ✓ معیار بودن (ابطال هر قانون بشری در تعارض با آن).

تبصره ظریف (حقوق طبیعی در برابر حقوق فطری): حقوق طبیعی حداقل حقوقی است که انسان برای زندگی شرافتمندانه به آن نیازمند است، اما حقوق فطری ریشه در وضعیت ناب، الهی و دست‌نخورده خلقت انسان دارد؛ در حقوق طبیعی، اصالت با «قانون» نیست بلکه با «حقوق» است و تمامی قوانین مدون باید مبتنی بر قوانین طبیعی خلقت انسان باشند.

حقوق اساسی یا بنیادین

- ✓ حقوق اساسی معادل تار و پود هویت بشری است که بدون آن، شخصیت انسان زوال می‌یابد و ترجمان هنجارهای برگرفته از آزادی، برابری، مردم‌سالاری و دولت قانون‌مدار است.
- ✓ هدف اصلی این حقوق، ایجاد سنگری مستحکم و غیرقابل نفوذ در روابط عمودی دولت و اشخاص است تا افراد در برابر اقتدار بی‌حد، انحصار و سوءاستفاده دولت محافظت شوند.
- ✓ رویکردهای سه‌گانه به حقوق بنیادین شامل: «حقوق برتر» (مصرح در قانون اساسی که قوای عادی حق تقابل با آن را ندارند)، «یک اصل بنیادین» (قواعد کاملاً غیرقابل نقض)، و «ابزار اهداف» (وسیله‌ای برای تحقق عدالت اجتماعی) می‌باشد.

حقوق عامه

- ✓ حقوق عامه شامل منافع و منابع مشترکی در جامعه است که مالکیت خصوصی نداشته، به صورت مشاع متعلق به عموم مردم است و دولت صرفاً وظیفه تصدی و مدیریت آن‌ها را بر عهده دارد (مانند معادن، جنگل‌ها، دریاها، خیابان‌ها و محیط زیست).
- ✓ بر اساس اصل ۱۵۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، قوه قضائیه مستقل و مسئول تحقق عدالت است و پنج وظیفه اصلی دارد:

- ✓ رسیدگی و صدور حکم در تظلمات و رفع خصومات.
- ✓ احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع.
- ✓ نظارت بر حسن اجرای قوانین.
- ✓ کشف جرم، تعقیب، مجازات و تعزیر مجرمین.
- ✓ اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین.